

УДК: 94(4 ІСП)(1975-2010)

Л. С. Матлай

ЙОГО ВЕЛИЧНІСТЬ КОРОЛЬ ІСПАНІЇ ХУАН КАРЛОС I: УНІКАЛЬНІСТЬ ПОНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОНАРХІЇ У ХХ СТОЛІТТІ

*Світлій пам'яті доктора історичних наук,
професора Дипломатичної академії при
Міністерстві закордонних справ України
Наталії Гордіївни Подалаяк*

Стаття присвячена тридцятиріччю перебування при владі в Іспанії Короля Хуана Карлоса I. Розглянуто роль особистості монарха, який спромігся стати арбітром та совістю нації.

Ключові слова: Король Хуан Карлос I, Іспанія, демократія, політичні партії, внутрішня та зовнішня політика, особистість.

Історичний досвід поновлення монархічного устрою в Іспанії цікавий для вивчення, оскільки є унікальним. Парламентська монархія в сучасній Європі – безпрецедентне явище. Вперше в історії ХХ століття монарх став гарантом демократичних перетворень, стабільного поступального розвитку країни, миротворцем конкуруючих політичних сил, прихильником та захисником громадянського суспільства та сильної державності. Тридцять років на чолі парламентської монархії засвідчили, що особистість Короля Хуана Карлоса I зіграла важливу роль у визнанні населенням інституту монархії. За ці роки іспанське суспільство принципово змінило своє відношення до цього інституту – байдужість і негатив замінили впевненість у його необхідності та корисності.

Особливе положення Короля Іспанії полягає в тому, що саме в ньому втілилася ідея цементуючої сили суспільства, яка керується національними інтересами. Іспанці люблять та цінують свого короля як незаперечний моральний авторитет. Варто зазначити, що у 2007 році телеканал Antena 3 провів опитування серед громадян з метою визначити список найвизначніших іспанців в історії держави. Результати виявилися красномовними – перше місце посів король Хуан Карлос. На другому місці виявився геніальний автор Дон Кіхота – Мігель Сервантес, на третьому – Христофор Колумб. Це свідчить про визнання діяльності монарха [1].

Досить різножанровою є історіографія, присвячена функціонуванню парламентської монархії в Іспанії та ролі в ній Короля Хуана Карлоса I. Інтерес для науковців безперечно представляє праця Х.І. Алькорта Ечеварії "Монархія, Іспанія і Європа сьогодні" (надрукована в "Хроніці королівської академії наук моралі та політики"), де обґрунтовується необхідність збереження монархічної влади [2]. Слід зазначити, що багато дослідницьких робіт вийшло друком у 2000 році, коли Іспанія та світ відзначали 25-у річницю правління Короля Хуана Карлоса I. У працях істориків, політологів, журналістів – Р. Ансона [3], Х. Орехи [4], М. Платона [5], А. Труйоля і Серра [6], Ч. Пауела [7], В. Бернекера [8], П. Престона [9] висвітлюється політична постать Короля, як гаранта іспанських національних інтересів та стримувача загроз національному суверенітету. Також Королівська академія історії випустила цінне науково-публіцистичне видання, присвячене 25-річчю перебування на троні Хуана Карлоса I [10].

Можна погодитися з російським науковцем С. Хенкіним, який стверджує, що в історичній та політологічній літературі довгий час не була детально проаналізована роль Короля Хуана Карлоса I як головної рушійної сили періоду переходу Іспанії від франкізму до представницької демократії, оскільки суспільно-політичні погляди монарха, план і логіка дій залишалися "поза кадром" [11, с.4]. Ситуація змінилася після виходу у світ книги Х. Вільялонги "Король. Розмови з Королем Хуаном Карлосом I" [12]. Ця книга вперше була надрукована в Барселоні у 1993 році, згодом переведена на десятки мов світу. Російськомовне видання, передмову до якого написав відомий політик М. Горбачов, було оприлюднене у 2003 році [13].

Варто зазначити, що монархічний устрій в Іспанії багато століть був символом національної єдності і проіснував до 1931 року, коли в результаті муніципальних виборів перемогли прихильники республіканської форми правління. 14 квітня 1931 року була проголошена республіка, діючий король Альфонсо XIII залишив країну. Однак, згодом іспанське суспільство пройшло через братовбивчу громадянську війну 1936-39 років, в результаті чого до влади прийшов диктатор А. Франко.

Наголосимо, що в подальші роки питання про форму правління в державі залишалося відкритим. Все ж у 1947 році шляхом всенародного референдуму був прийнятий "Закон про правонаступництво у державному керівництві", де чітко визначалося, що Іспанія є католицькою, соціальною та представницькою державою. У відповідності з історичними традиціями, країна проголошувалася королівством. З метою збереження псевдодемократії, ініційований диктатором референдум підтвердив всенародне виявлення на особисте право Франко визначити наступника престолу, а до того часу керувати королівством у якості надзвичайної магістратури. Як слушно наголошує Х. Вільялонга, така поновлена монархія була дітищем Франко, "королівством без короля" [13, с.99].

У серпні 1948 року диктатор під час зустрічі з Доном Хуаном, графом Барселонським пропонує останньому відправити на виховання до Мадриду його десятирічного сина, якого і бачить майбутнім монархом. Цього ж року принц Хуан Карлос був відправлений в Іспанію. Парадокс, але саме каудильйо доклав багато зусиль для подальшої освіти принца. Майбутній монарх закінчив курс середньої школи з приватними вчителями. Зауважимо, що в листі від 17 липня 1954 року А. Франко до Дона Хуана, батька майбутнього монарха, диктатор писав: "Патріотично, педагогічно та наочно навчитися солдатському ремеслу у військовому центрі. Тому видається необхідним його (принца) дворічна участь в освітній програмі військової академії Сарагоси. Там він стане чоловіком, отримає виховання у дусі виконання наказів та підпорядкування, навчиться цінувати дисципліну та військові чесноти, відчує узи товарищескості та суспільного колективізму і розпочне орієнтуватися у питаннях честі...". Далі Франко планує університетські курси Хуана Карлоса на економічному та правовому факультетах, його подальше знайомство з іспанською інтелігенцією. Не забуває диктатор про ознайомлення принца з доктринами національного руху, сучасними соціально-політичними та економічними вченнями. Передбачалася практика принца на посаді глави держави з ознайомленням структури державної адміністрації. Крім того, основною умовою освіти принца було особисте спілкування останнього з Франко. Як бачимо, Франко надзвичайно серйозно підійшов до справи виховання майбутнього лідера нації.

У 1954 році Хуан Карлос вступає в інститут Сан-Ісідро в Мадриді. З 1955 року – курсант військової академії та училищ сухопутних, військово-повітряних, військово-морських сил. У 1959 році майбутній монарх отримує звання лейтенанта піхоти та авіації та старшого лейтенанта флоту. У 1961 році закінчує університет Комплутенсе в Мадриді.

Слід зауважити, що поновлення монархії було вимушеним кроком зі сторони диктатора А. Франко, оскільки він ніколи не був прибічником монархічного устрою держави. Прихильники такого державного устрою виступали проти диктатора, були чи не головною опозицією в країні в 30-40-х роках минулого століття. Утвердження на троні виявилось нелегким і для Хуана Карлоса I. По-перше, прихильників монархізму в державі в роки франкістської диктатури було обмаль. По-друге, прихильники монархічного устрою вважали наступником престолу батька Хуана Карлоса – дон Хуана, який у відповідності з династичними нормами, міг претендувати на престол. По-третє, різко негативно сприймали можливу коронацію майбутнього монарха деякі франкісти, зокрема, члени антимонархістської фашистської партії "Іспанська фаланга", які побоювалися ліберальних поглядів Хуана Карлоса. По-четверте, проти відновлення монархії виступали ліві сили, які планували встановити в країні демократичний республіканський устрій – "для соціалістів свобода та демократія мали одне ім'я – республіка" [14, с.43].

22 липня 1969 року Хуан Карлос склав присягу як наступник глави держави у ранзі короля. Відбулося перше за останні тридцять років відкрите та поіменне голосування в Кортесах. Із 519 присутніх депутатів 491 проголосував "за", 19 – "проти", 9 – утрималися. Проти майбутнього короля виступали комуністи та соціалісти, які вважали таке призначення консервацією фашистського правління. Зауважимо, що Хуана Карлоса в цей період стали називати принцем Франкістським. Наступного дня принц підписує в Міністерстві юстиції офіційні документи. В той же день Хуан Карлос у своєму виступі перед Кортесами запевняє депутатів, що він приймає від Франко законну політичну владу, народжену 17 липня 1936 року. Принц присягає в лояльності главі держави і у вірності основоположним принципам національного руху, а також іншим основним законам держави.

Варто зауважити, що у 1973 році диктатор Франко вперше розділив посади глави держави та глави уряду, призначивши Л. Карреро Бланко главою уряду. Це була не тільки спроба розподілу влади, а й імітації процесів демократизації. Такими кроками в майбутньому планувалося врівноважити повноваження між королем як главою країни, президентом уряду та урядом, Радою королівства як вищим дорадчим органом та парламентом. Основна відмінність монархії у порівнянні з системою правління Франко полягала в тому, що всі постанови короля потребували візування уряду, кортесів, Ради королівства. Король міг звертатися безпосередньо до народу з метою ініціювання змін до Конституції. Без згоди монарха неможливо було змінити основний закон держави. На момент смерті диктатора король був наділений широкою виконавчою, законодавчою владою, він призначав та звільняв керівника уряду і голову кортесів, ратифікував міжнародно-правові угоди. Крім того, саме король мав право вводити надзвичайний стан у країні. У перші післяфранкістські роки король був реальним головнокомандувачем збройних сил. Все це свідчило про те, що монарх міг впливати на всі процеси державотворення. Саме від короля залежало як буде розвиватися Іспанія.

Влітку 1974 року диктатор, який тяжко хворів, вперше тимчасово передав свої владні повноваження Хуану Карлосу. Утім, згодом Франко повернув собі владу, таким чином проігнорувавши спроби реформаторів оголосити принца королем. Лише у жовтні 1975 року уряд Аріаса Наварро знову призначив принца виконувачем обов'язки керівника держави, мотивуючи цей крок бажанням Франко померти на цій посаді.

Звернемося до статті кореспондента ІТАР ТАРС в Іспанії А. Медведенка, яка була надрукована у відомому російському журналі "Огонек" [15]. В ній розповідається про нараду, яка відбулася у листопаді 1975 року в резиденції посла США в Мадриді, участь в якій взяли акредитовані в Іспанії закордонні журналісти. Була здійснена спроба спрогнозувати розвиток подій в країні після смерті диктатора. Більшість кореспондентів прийшло до висновку, що в Іспанії нічого не зміниться, оскільки принц Хуан Карлос, якого

прозивали Бобон і Бобон (в перекладі з іспанської – “недалекий”, “дурнуватий”) виявиться заручником франкістів і діятиме виключно за їх вказівками.

22 листопада 1975 року Хуан Карлос I прийняв присягу та став королем Іспанії. Зрозуміло, факт коронації не був повністю легітимним. Була втілена воля померлого диктатора. На престол зійшов король, якого не підтримувала більшість нації, король, якого з пересторогою сприйняли у світі. Йому потрібно було довести, що він здатен стати королем всіх іспанців, працюючи для їх процвітання. Положення короля виявилось важким. З однієї сторони, йому довелося враховувати позиції антифранкістських сил, які набирали силу, мали велику підтримку серед народу. З іншої сторони, доводилося прислуховуватися до думок прихильників попереднього режиму, які міцно трималися за владу і намагалися зберегти свій статус-кво. Король спромігся довести суспільству необхідність переходу до демократії, задовольнити вимоги різних політичних сил в розподілі владних повноважень. В ті роки потрібно було зберегти країну від соціальних потрясінь, попередити нову громадянську війну, згуртувати суспільство. Люди вийшли на вулиці, вимагаючи свободи та демократії. Конфронтація протиборчих сил загрожувала тяжкими наслідками. Король Іспанії став на бік свого народу і підтримав його прагнення.

У першому “Посланні корони”, з яким Хуан Карлос I звернувся до народу у листопаді 1975 року, він наголосив, що монархія об’єднає всіх іспанців. Король висловив свої бажання стати королем всіх іспанців і одночасно кожного окремо, незалежно від культурних та історичних традицій та закликав співгромадян до активної участі в центральних органах влади, в засобах масової інформації, в системі виховання та освіти різних рівнів, у створенні національного добробуту. Пафосність промови, тверда віра короля у світле майбутнє свого народу заохочувала іспанців до демократичних перетворень.

Армія підтримувала короля, котрий став її верховним командувачем після смерті диктатора. Армія визнала верховенство короля. Підтримували монарха молоді реформатори, деякі з них лояльно відносилися до попереднього режиму, але зрозуміли необхідність демократичних перетворень. Ці люди володіли досвідом управлінської діяльності, неабиякими інтелектуальними даними. Вони були готові допомогти своєму королеві досягти політичної стабільності в державі, вийти з тривалої міжнародної ізоляції, адже Іспанії не дозволяли вступити в основні міжнародні організації.

Втім, дні першої народної ейфорії минули швидко. Через півроку стало зрозуміло, що втілити в життя демократичні реформи уряду Аріаса Наварро не під силу, оскільки колишні представники старої франкістської системи були не готові до структурних реформ, корінної перебудови суспільства. Потрібно було довести народу, що король, який ототожнювався більшістю іспанців з Франко та його режимом, здатен діяти самостійно, приймати доленосні для країни рішення. Тому, з перших років свого правління, король намагається залучити до управління державою політиків-реформаторів. 1 липня 1976 року оголосив про відставку уряду Аріаса Наварро, який дотримувався профранкістських поглядів. На посаду керівника урядового кабінету був призначений Адольфо Суарес. Цей крок іспанські аналітики оцінили як далекоглядний та виважений, що визначив подальшу політичну долю держави [16, с.27; 9, с.351]. Король обрав достойну кандидатуру президента уряду. Потрібно було демонтувати франкістський режим, досягти національного примирення іспанців та встановлення внутрішнього миру, створити міцний фундамент для демократичних перетворень в країні. У 1976 році король оголосив всезагальну амністію. Помилування декретом короля отримали всі члени опозиції.

14 травня 1977 року батько Хуана Карлоса I – дон Хуан – офіційно відмовився від своїх прав на іспанський престол на користь свого сина. Цим кроком була дотримана традиційно-династична легітимність, яка давала право діючому монарху вважатися прямим спадкоємцем короля Альфонсо XIII, якого відсторонили від влади у 1931 році.

Тільки прийняття у 1978 році демократичної Конституції на референдумі дозволило королю заявити, що тепер він дійсно монарх. Саме на референдумі було чітко висловлено згоду іспанців на встановлення демократичного устрою в державі з паралельним визнанням парламентської монархії. Слід зазначити, при підготовці та проведенні референдуму щодо Конституції, тодішнім іспанським політикам та дипломатам вдалося досягти легітимізації королівської влади. В парламентських дебатах по проекту Конституції мова йшла про законність нової конституційної монархії. Партія Союз демократичного центру, права консервативна партія Народний альянс розглядали виправдання монархії перш за все з історичної площини, як традиційну форму державного правління. Комуністи, баски та каталонці голосували за монархію. Соціалістична партія Іспанії поступилася своїми ідеологічними переконаннями, але наголосувала на подальшому обговоренні форми державності, не виступаючи прямо проти монархії. Отже, монархічно-конституційний устрій став основою політичного консенсуса, до якого прийшли наприкінці 80-х років минулого століття представники демократичної опозиції і колишньої адміністрації Франко, промисловці, підприємці, члени профспілок та неурядових організацій.

У ст. 57, п. 1 Конституції Іспанії Хуана Карлоса I Бурбонського назвали законним спадкоємцем історичної династії [17]. Звернення до історично-традиційної легітимності монарха було відмовою від франкізму. Вирішальну роль відіграла не франкістська легалізація монархії, за ініціативи Франко, і навіть не історично-династична, а все ж демократично-особистісна, тобто та роль, яку відіграв Хуан Карлос в процесі демократизації іспанського суспільства.

У відповідності зі статтею 56 другого розділу “Про Корону” Конституції Іспанії 1978 року, король “...глава держави, символ її єдності і стабільності, арбітр і миротворець...”. У статті 56 Конституції визначено, що монарх здійснює вище представництво іспанської держави у міжнародних відносинах. В

преамбулі до Конституції чітко висловлено бажання іспанського народу побудувати демократичне суспільство та посилити міжнародну співпрацю зі всіма націями світу. Статтею 63 Конституції королю надано право підписувати міжнародні договори від імені держави, призначати послів та інших дипломатичних представників. Іноземні дипломатичні представники також акредитуються монарху. Крім того, король скликає та розпускає Генеральні Кортеси; призначає вибори та референдуми, передбачені Конституцією; здійснює командування збройними силами.

Спроба військового перевороту, яка відбулася 23 лютого 1981 року, стала складним випробуванням для монарха. 200 цивільних гвардійців на чолі з підполковником Техеро Моліною увірвалися в зал засідань парламенту. Депутати, члени урядового кабінету стали заручниками заколотників. Бунтівники намагалися заручитися підтримкою зі сторони короля. У військовому заворушенні брав участь навіть вихователь та військовий радник Хуана Карлоса I – Альфонсо Армада. Безумовно, цей генерал був авторитетною людиною для монарха. Військові вичікували наказу. Утім, король зі свого палацу, у формі командувача збройними силами, виступив по телебаченню з короткою, але рішучою промовою: “Я не допущу ніяких спроб перервати силою демократичний процес, передбачений конституцією і схвалений народом на референдумі” [18, с.130-131]. Монарх направляє головному заколотнику генерал-лейтенанту Х. Мілансу дель Боске ультиматум, наказуючи скласти зброю. Тверда позиція Хуана Карлоса стала несподіванкою для змовників, переконаних в тому, що король Іспанії не виступить проти армії. Як верховний головнокомандувач армії Хуан Карлос I цілий вечір говорив по телефону з головнокомандувачами одинадцяти військових округів, стримуючи бажання останніх приєднатися до заколоту. Король формує із державних секретарів Надзвичайний уряд. Багато членів військової еліти залишаються вірними монарху. Головнокомандувач однієї із танкових дивізій Хосе Хусте задіяв весь свій авторитет для попередження наступу дивізії на столицю країни. Скориставшись своїм великим авторитетом серед військових, монарх примусив останніх повернутися в казарми. В першу чергу король виступає як гарант стабільності та безпеки, а монархія забезпечує мирний та поступальний розвиток держави.

Як цілком слушно зауважує іспанський історик М. Рівієре, “...життєвий та політичний стиль Короля Хуана Карлоса I був стилем керманіча вітрильника, який пливе проти вітру із відчуттям задоволення та комфорту, не втрачаючи почуття реальності. Король досяг того, щоб анахронічна установа (монархія) знайшла достатньо здорового глузду бути в демократії” [19].

Підсумовуючи, варто сказати, що Королю Хуану Карлосу I вдалося зіграти видатну роль в конституційному та парламентському процесі останньої чверті ХХ століття, забезпеченні консенсусу основних суспільних та політичних сил Іспанії у проведенні демократичних реформ. Франко залишив своєму наступникові величезну владу, яку король міг використати по-різному. І монарх допустив до суспільно-політичного життя тисячі людей, які постраждали в роки франкізму. Королю Хуану Карлосу I, як прагматичному політику, властива політична мудрість та далекоглядність. Він безперечно володіє вмінням виражати інтереси різних прошарків іспанського суспільства, користується гнучкими компромісами. Це дозволило йому закріпити монархію Бурбонів на іберійському престолі.

Джерела та література

1. Радіостанція “Свобода” в Україні. – 2007. – 24 травня.
2. Alcorta Echevarria, José Ignacio: “La Monarquía, España y Europa hoy”, en *Anales de la Real Academia de Ciencias Morales y Políticas*. – 1977. – №54. – P.113-150.
3. Anson, Rafael: “La Presencia del Rey”, en Julián Marías (coord): *25 años del reinado de Juan Carlos I*. – Barcelona: Planeta, 2000. – P.99-105.
4. Mayor Oreja, Jaime: “Un rey de todos los españoles”, en Julián Marías (coord.): *25 años del reinado de Juan Carlos I*. Barcelona: Planeta, 2000. – P.29-34.
5. Platon, Miguel: “25 años de democracia y monarquía España ya no es diferente”, en *Nueva revista de política, cultura y arte*. – 2000. – №72, nov-dic. – P.5-17.
6. Truyol y Serra, Antonio: “La Constitución”, en Julián Marías (coord.): *25 años de reinado de Juan Carlos I*. – Barcelona: Planeta, 2000. – P.35-42.
7. Powell, Ch. *Juan Carlos of Spain: Self-Made Monarch*. – London and Basingstoke: Macmillan Press, 1995. – 253 p.
8. Walther L. Bernecker. *Monarchy and Democracy: The Political Role of King Juan Carlos in the Spanish Transición* // *Journal of Contemporary History*. – Vol. 33. – №1. – 1998. – P.65-84.
9. Preston, P. *Juan Carlos I: A People’s King*. – London: Harper Collins Publishers, 2004.
10. *Veinticinco Anos de Reinado de S. M. Don Juan Carlos I*. Real Academia de la Historia. – Madrid, 2002.
11. Хенкин С.М. Хуан Карлос I: политический портрет / С.М. Хенкин; ИНИОН РАН. – М., 2001. – 92 с.
12. Vilallonga J. L. *El Rey: Conversaciones con D. Juan Carlos I de España*. – Barcelona, 1993.
13. Вильальонга Х.Л. Король. Беседы с королем Испании Хуаном Карлосом I. – М.: Диопринт, 2003. – 304 с.
14. Gunter, R. *Spain: the very model of the modern elite settlement*, in Higley, J., Gunter, R. (eds.) *Elites and democratic consolidation in Latin America and Southern Europe*: Cambridge University Press, 1992.
15. Медведенко А. Хуан Карлос I, король Испании, начинающий с нуля [Текст] / А.Медведенко // *Огонек*. – 1997. – №19. – С.41-44.
16. Prego, V. *Presidentes. Veinticinco años de historia narrada por los cuatro jefes de gobierno de democracia*. – Barcelona, 2002. – 382 p.
17. Испания. Конституция и законодательные акты. – М.: Прогресс, 1982. – 351 с.
18. Prego, V. *Diccionario de la transición*. – Barcelona: Plaza Janez, 1999. – 782 p.
19. *Diario El País*. Juan Carlos I. 25 años de monarquía [Електронний ресурс]. – digital@elpais.es

Matlaj L. S. Его Величество Король Испании Хуан Карлос I: уникальность возобновления европейской монархии в XX столетии

Статья посвящена тридцатилетию пребывания во власти в Испании Короля Хуана Карлоса I. Рассмотрено роль личности монарха, который сумел стать арбитром и совестью нации.

Ключевые слова: Король Хуан Карлос I, Испания, демократия, политические партии, внутренняя и внешняя политика, личность.

Matlaj L. S. His Majesty Juan Carlos I: the uniqueness of renewal of a monarchy in XX century

The article is devoted to the thirtieth anniversary of stay at power in Spain of the King Juan Carlos I. The role of the person of the monarch is considered which has managed to become of arbitrator and conscience of the nation.

Key words: the King of Spain Juan Carlos I, Spain, democracy, political parties, internal and external policy, person.

УДК: 94(430.1)“197/198”

К. О. Доценко

ЕВОЛЮЦІЯ ФРАНКО-ЗАХІДНОНІМЕЦЬКИХ ВІДНОСИН ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 70-Х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 80-Х РР. ХХ СТ.: ПРОВІДНІ ВЕКТОРИ

У даній статті автор робить спробу дослідити еволюцію зовнішньополітичних відносин Франції та Федеративної Республіки Німеччини у другій половині 70-х – першій половині 80-х років ХХ століття в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішньополітичні пріоритети, співпраця, інтеграція, Елісейський договір, Париж-Бон, французька дипломатія, рівноправне партнерство, Об'єднана Європа, «локомотив Європи».

На рубежі 70–80-х років ХХ століття в результаті курсу гонки озброєння, взятого США та їх союзниками по НАТО, становище в світі загострилося. Наростання міжнародної напруги викликало серйозне занепокоєння керівників Франції та Федеративної Республіки Німеччини. Сторони прийшли до єдиного висновку відносно пріоритетів зацікавленості Західної Європи в умовах кризових ситуацій. Звідси виникла потреба у координації політики з актуальних та найбільш критичних проблем, у збільшення ролі двох країн та Західної Європи в цілому.

Проблемі, висвітленій у статті, велику увагу приділяли французькі дослідники ХХ століття. Питання забезпечення безпеки Європи, зокрема Франції, досліджували такі науковці, як А. Гроссер [1], П. Канья, Г. Долі, П. Фонтен [2]. Радянські та російські історики переймалися дослідженням проблеми співробітництва Франції та ФРН та вплив на європейську інтеграцію зміни керівництва держав. Радянський історик В.Г. Барановський [3] прийшов до висновку, що при президенті Франції В.Ж. д'Естене зовнішньополітичні пріоритети країни були направлені на зміцнення відносин між ФРН та Францією. А російські історики Ю.А. Борко [4], О.В. Сергієва [5] продовжували досліджувати еволюцію франко-німецьких відносин у 70-80-х роках ХХ ст. В українській історіографії, на жаль, не було зроблено жодної спроби проаналізувати та узагальнити зовнішньополітичні пріоритети батьків-засновників Європейського Союзу – Франції та ФРН. Тому мета даної статі дослідити еволюцію франко-західнонімецьких відносин в контексті європейської інтеграції.

На початку 80-х років ХХ ст. у франко-західнонімецьких відносинах простежується нова тенденція. Головним пунктом усіх останніх зустрічах на вищому рівні були міжнародні проблеми та становище справ на європейському континенті. Причини такої уваги Франції та Німеччини до цих питань, як бачимо, в загальному загостренні міжнародних відносин, неспинному зростанні військових затрат провідних країн світу.

Франції належить в світі особливе місце. Це ядерна держава, високо розвинута індустріальна країна.

Ш. де Голль поставив перед французької дипломатією наступні основні завдання:

- досягнути забезпечення національної безпеки,
- максимально використати «Загальний ринок» в інтересах країни,
- повернути самостійність національній обороні,
- прагнув «реабілітувати» роль держави в світі.

Розглядаючи зовнішню політику де Голля в історичні ретроспективі, французькі дослідники виокремлюють деякі особливості зовнішньої політики П'ятої республіки, закладені її першим президентом: «Власна ядерна стратегія, незалежність по відношенню до блоків, неучасть в інтегрованій військовій організації НАТО, союз з ФРН, особливі відносини з третім світом тощо» [6, с.9]. Не дивлячись на те, що наступники де Голля на посту президента представляли різні політичні сили в країні, зовнішньополітичний курс перших трьох президентів П'ятої республіки характеризувався наступництвом.

«... Генерал де Голль вважав внутрішню політику засобом, інструментом політики зовнішньої, – відмічає французький дослідник Альфред Гроссер, – яка в свою чергу, була інструментом вищого пріоритету – величності нації» [1, с.9]. «Де Голль виробив концепцію миру, – підкреслює А. Гроссер, серцем якої були